

ГРАБОВИЧ ОЛЬГА, студентка V
курсу факультету менеджменту і бізнесу
ВП «МФ КНУКіМ»

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ Т.Г. ШЕВЧЕНКА В ЙОГО ТВОРЧОСТІ ТА СУСПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Т.Г. Шевченко, як ніхто інший, дав глибоку й нищівну критику російського законодавства, організації суду та судочинства, першим в історії революційної думки в Україні показав злочинну суть тодішніх законодавчих актів, висловив рішучий протест проти царських законів та юридичного їх трактування як способу пригнічення трудової людини. Він писав, що ці закони "катами писані", що "правди в суді немає".

Тарас Григорович Шевченко стояв на революційно-демократичних позиціях. Виходець з кріпаків-селян, який зазнав всіх утисків і зневаги підневільного існування, Тарас Шевченко в силу свого соціального становища ненавидів самодержавно-кріпосницький лад. Ще під час навчання в академії мистецтв Тарас Шевченко включився в суспільно-політичний рух, сприйняв визвольні ідеї декабристів і революційних демократів.

У творах Т.Г. Шевченко поряд з антикріпосницькими, антицарськими ідеями червоною ниткою проходить думка про самостійність України. Вся його творчість пройнята безмежною любов'ю до України, її народу [5].

Ненависть і рішуче політичне неприйняття в Т.Г. Шевченка було не лише до російського царизму, а й до українських експлуататорів. Гетьмани для поета — таке ж зло, як і царські чиновники. Він із презирством писав про тих українських діячів, які багато говорять про "неньку Україну", про її "долю-волю", а насправді заодно з російськими поміщиками та царатом "деруть шкуру" з селян, "праведную кров із ребер, як водицю, точать".

Світле майбутнє України поет, якого сучасники назвали "пророком", пов'язував не з буржуазно-правовим ладом, а з самоуправлінням народу, з громадською, колегіальною формою реалізації влади як гарантією від свавілля властителів.

В основу самоуправління народу він поклав суспільну власність і, насамперед, власність на землю. Перехід від феодально-кріпосницьких основ економічного життя до буржуазних пов'язаний

зі зміною форм власності, а відповідно й мотивації праці, себто відмову від позаекономічного примусу й впровадження натомість економічного стимулу.

Отже, у творчості Т.Г. Шевченка, в його політичних поглядах поєднувались ідеї революційності, демократизму і самостійності України. Його творчість справила великий вплив на розвиток визвольних ідей, національної самосвідомості українського народу, на формування української інтелігенції, здатної до боротьби за ідеали соціальної і національної свободи [3].

В оцінці літературної спадщини Т. Шевченка, її науковому аналізі існує кілька основних підходів. Так, зокрема, Г. Грабович відзначає, що "Існує критична традиція, яка починається від Куліша і надалі використовується націоналістично настроєними літературознавцями. Її прихильники вважають, що творчість Шевченка принципово ділиться передусім на українські й російські твори. Цей відверто оціночний (щоб не сказати — тенденційний) підхід бере початок від заяви Шевченка в одному з листів, де він сам себе картає за те, що звіряється росіянам черствою російською мовою (сповідаюся кацапам, черствим кацапським словом ."), і пояснює всі вади своїх російських творів самим вибором мови і зрадою власній музи. Мовний поділ справді має серйозніші підстави, ніж опозиція між поезією і прозою, — твори написані по-українськи, як правило разюче відрізняються від російських, у кращий бік. Але й це ще не вирішення проблеми ."

Однією з основних дискусійних тем в шевченкознавстві є питання про суспільний ідеал поета. У найбільш загальному вигляді всі спроби інтерпретації цього питання можна об'єднати у дві великі групи. До першої, що акцентувала увагу на "революційність" шевченкової поезії, "заклику до боротьби" поневолених мас проти "соціального і національного гноблення", можна віднести прихильників соціалістичної ідеології в усіх її різних виявах. Крайню позицію в цьому питанні займало радянське шевченкознавство, в якому поет проголошувався ледве не предтечею соціалістичної революції та СРСР як "сім'ї вольної, нової".

Т. Шевченко протистоїть суспільству як структурованій спільності, але суспільству йому сучасному, соціально розколотому в минулому і теперішньому. Однак, він покладає надію на те, що в майбутньому цей розкол вдасться подолати і досягти соціальної гармонії.

У поєднанні ідеї непримиренної боротьби з усіма формами гноблення та ідеї милосердя й людяності проявилась мудрість

Т. Шевченка, яка дала підстави його сучасникам і нащадкам назвати його Генієм. Гнів щодо гнобителів не переходив у нього в людиноненависництво — у майбутньому він знаходив місце для кожного, хто хоче жити за принципами гуманізму та ненасильства над людиною. Він чітко розумів і намагався передати своїм землякам думку про те, що без об'єднання нації, без національного солідаризму визволення України і українців ні національного, ні соціального не буде [5].

Перебуваючи на Україні, поет бачив тяжкий соціальний і національний гніт, якого зазнавали трудящі маси, нелюдські умови життя кріпаків. Це зумовило появу нових тем у поетичній творчості Шевченка. В ній яскраво виявилися гнівний, викривальний пафос, нищівна сатира. Поет глибше осмислив історію свого народу, виробив революційно-демократичну її концепцію.

В аналізі еволюції творчості Т. Шевченка існує традиція, початок якій одним з перших поклав І. Франко. У роботі, написаній в рік 100-річчя народження Т. Шевченка він зазначав: "Поетичну діяльність Шевченкову можна поділити на чотири періоди, досить нерівномірні один до одного. Перший від 1838 до 1843, або від його звільнення з кріпацтва до першого повороту на Україну. В цьому періоді бачимо поета ще під романтичним впливом. Він пише балади і сентиментальні думи та історичні оповідання різної великості, які кульмінуються в поемі "Гайдамаки", початій 1838 і друкованій 1841. З цього ж часу походить чудова поема "Катерина" і друга поема все ще не надрукована в цілості — "Черниця Мар'яна". В другому періоді, що тягнеться до його арешту весною 1847 р., знаходимо тільки політичні поеми, як "Чигирин", "Суботів", "Іржавець" і ін. Далі від національного українського становища поет переходить до соціальних питань і підіймає свій могутній голос в оборону кріпаків ("На панщині пшеницю жала", "Сестра", "Марині", "Сон", "Послання до мертвих, і живих, і ненароджених земляків моїх"). Так він став пророком цього народу, розриваючи немилосердно завісу політичного і національного насильства. Та несподівана катастрофа спинила його працю і навіть сховала багато його віршів від громадянства на декілька десятиліть" [5].

У суспільно-політичних поемах Т. Шевченка чітко виражена ідея українського державництва, самостійності, соборності, проголошується заклик до відновлення козацької традиції, українського демократизму, віра у воскресіння України та в зміну суспільного ладу. Т. Шевченко вважав за необхідне встановлення

демократичної республіки, вірець якої він бачив у республіканському устрої США. Творчості Т. Шевченка притаманні гуманізм, людяність, християнська терпимість. Гуманізм Т. Шевченка — це не гуманізм зовнішнього спостерігача. Автор сам є його безпосереднім об'єктом і суб'єктом. Цей гуманізм виходить із внутрішніх джерел народної моралі та ідеалів. Т. Шевченко обґрунтував висновок, що закон, який дозволяє бранця продати, купити, зробити рабом і утримувати свавільно, не заснований на жодному праві і є антилюдяним. Діяльність і творчість Т. Шевченка істотно вплинули на розвиток суспільно-політичної та соціальної думки в Україні. Соціально-політичні погляди Т. Шевченка знайшли своє найбільше віддзеркалення в поемах "Гайдамаки" (1841р.), "Гамалія" (1842 р.), "Сон" (1844 р.), "Кавказ" (1845 р.) та ін. [2]. Для України вага Шевченкового генія переходить ті межі, які поставлено навіть великим письменникам у їхній батьківщині: він сам був для неї тим сонцем, що «за собою день веде», — день нового народження на світ, як великого культурного народу; його поезія стала найкращим виразом національної самосвідомості на Україні, як його особисту долю можна вважати за символ долі всього українського народу [1].

Оцінка політичних поглядів Т. Шевченка в різних наукових школах досить часто є відмінною і, навіть, суперечливою. Багатогранність його творчості та роль яку вона відіграла в становленні сучасної української нації зумовили прагнення прихильників різних політичних доктрин "прихилити" його авторитет "на свій бік". В суспільній думці поет часто перетворювався в "міф", який було зручно використовувати для маніпуляції масовою свідомістю та виправдання тих чи інших дій. Для представників радикально-націоналістичного напрямку української політичної думки Т. Шевченко був "Пророком", "батьком нації", "затятим ворогом Росії та москалів". Для різного роду соціалістів, "бездержавників" — у першу чергу "Кобзар", "захисник прав кріпаків", "борець за соціальне визволення та дружбу народів".

Гостро критикуючи представників української еліти Т. Шевченко все ж не втрачає надії на те, що націю вдасться об'єднати в ім'я її визволення, визволення України і кожного українця. У цьому проявляється його глибока мудрість та послідовна державна позиція.

Тарас Шевченко — поет, що зробив для відродження і становлення сучасної української нації чи не більше за будь-якого українського політичного діяча чи теоретика політики, відродив у ній

національну самоповагу та прагнення до самостійного державно-політичного існування, поставив боротьбу за відродження держави із становища мрії в стан надії, сподівання і, врешті, активної діяльності [5].

Коротку, але як же вимовну характеристику Т.Г. Шевченка дає Іван Франко:

«Він був сином мужика — і став володарем у царстві духа.

Він був кріпаком — і став велетнем у царстві людської культури.

Він був самоуком — і вказав нові, світлі й вільні шляхи професорам і книжним ученим.

Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій.

Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золота його душі у ржу, ані його любов до людей в ненависть і погорду ...

Найкращий і найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті — невмирущу славу і всезростаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори» [4].

Список використаних джерел:

1. Єфремов, С. Політичні й соціальні погляди Шевченка [Електронний ресурс] / С. Єфремов. – Режим доступу URL: <http://tvari.com.ua/politichni-j-socialni-poglyadi-shevchenka/>. – Заголовок з екрану.
2. Кирилюк, Є. П. Шевченківський словник. У двох томах [Електронний ресурс] / Є. П. Кирилюк. — К., 1976. — Т. 1. — С. 11-16. – Режим доступу URL: <http://izbornyk.org.ua/shevchenko/slovn02.htm>. – Заголовок з екрану.
3. Кирилюк, Ф.М. Політологія [Електронний ресурс]: навчальний посібник / Ф.М. Кирилюк, М.І.Обушний, М.І.Хилько та ін. – К.: Здоров'я, 2006. – Режим доступу URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/6570/44/>. – Заголовок з екрану.
4. Левченко, П. Політичні погляди Шевченка [Електронний ресурс] / П. Левченко. – Режим доступу URL: <http://k-ua.net/політичні-погляди-шевченка/>. – Заголовок з екрану.
5. Політичні ідеї Т.Г. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: www.refine.org.ua. – Заголовок з екрану.